

ODLUKA

Datum usvajanja: 5. jun 2009. godine

Predmet br. 26/08

N.M. i ostali

protiv

UNMIK-a

Savetodavna komisija za ljudska prava, na zasedanju 5. juna 2009,
u prisustvu sledećih članova:

Gdina Mareka NOVICKOG (*Marek NOWICKI*), predsedavajućeg
Gdina Pola Lemensa (*Paul LEMMENS*)
Gđe Snežane BOTUŠAROVE (*Snezhana BOTUSHAROVA*)

Gdina Džona Rajana (*John RYAN*), izvršnog službenika

Nakon što je razmotrila iznad pomenutu pritužbu podnetu shodno članu 1.2 Uredbe UNMIK
br. 2006/12 od 23. marta 2006. godine o osnivanju Savetodavne komisije za ljudska prava,

Nakon većanja, odlučila je sledeće:

I. ČINJENICE

1. U nastavku sledi sažet prikaz činjenica na osnovu izvorne pritužbe.

2. Podnosioci pritužbe su 143 pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu (u daljem tekstu ove odluke 'Romi') koji su, ili su bili, smešteni u pet kampova za interno raseljena lica (IRL) pod upravom UNMIK-a u severnoj Mitrovici, kao i tri radnika nevladine organizacije (NVO) koji rade u ovim kampovima. Svi podnosioci pritužbe tvrde da su imali trovanje olovom i druge zdravstvene probleme zbog zagađenosti zemlje u kampovima usled blizine kampova Rudarsko-topioničarskom kompleksu Trepča i/ili zbog uopšteno loših higijenskih i životnih uslova u kampovima. U topionici Trepče vađeni su metali, među njima i olovo, iz proizvoda obližnjih rudnika u periodu od 1930-ih do 1999. godine. Trepča trenutno radi ograničenim kapacitetima.
3. Tokom sukoba na Kosovu 1999, mnogi Romi koji su nekada živeli u Romskoj Mahali (poznatoj i kao Fabrika ili Mitrovačka Mahala), u naselju u južnoj Mitrovici prebegli su u severnu Mitrovicu zbog međuetničkog nasilja i razaranja njihovih domova. Približno 600 Roma bilo je smešteno u kampovima za IRL u severnoj Mitrovici. Kancelarija visokog komesara UN za izbeglice otvorila je kampove za IRL u Žitkovcu i Česminom Lugu 1999. godine. Treći kamp, Kablare, otvoren je 2001. godine. Ova tri kampska bila su smeštena na 3 kilometra od topionice Trepče i na 300 metara od dve deponije rudarskog otpada. Udaljeniji četvrti kamp bio je izgrađen u Leposaviću, približno 45 kilometara od Trepče. Peti kamp, Osterode, koristio je francuski KFOR od 1999. do 2006. godine, kad je pretvoren u kamp za IRL.
4. Kampovi su bili izgrađeni kao privremena mera, ali su zbog bezbednosne situacije i neobnavljanja nekadašnjih domova romskih IRL ostali naseljeni mnogo godina. Kamp Žitkovac je funkcionisao od 1999. do 2006, kamp Česmin Lug finkcioniše od 1999. do danas, kamp Kablare je funkcionisao od 2001. do 2006, kamp Osterode je u upotrebi od 2006. do danas, a kamp Leposavić je u upotrebi od 1999 do danas. Veliki broj podnosilaca pritužbe nastavio je da živi u kampovima Česmin Lug, Osterode i Leposavić.
5. U toku 2000, UNMIK i kontingenti KFOR-a stacionirani u severnoj Mitrovici izvršili su procenu zatrovanosti zemljišta u kampovima i okolini, i rezultati su pokazali visok stepen zagađenja olovom u kampovima. Kontingenti KFOR-a su primenili mere zaštite svog osoblja, između ostalog i uklanjanjem osoblja sa visokom koncentracijom olova iz te oblasti. UNMIK nije dostavio informacije o visokom stepenu zagađenosti olovom u kampovima romskim stanovnicima tih kampova.
6. Svetska zdravstvena organizacija (SZO) je sprovedla procenu i pripremila brojne izveštaje o stepenu zagađenosti olovom u kampovima između 2000. i 2005. godine. U novembru 2000, izveštaj SZO pokazuje da sva deca i većina odraslih koji žive oko Trepče, uključujući one u okolnim kampovima, imaju koncentraciju olova u krvi koja premašuje dozvoljeni nivo. U izveštaju su iznete preporuke da se kod lokalnog stanovništva ponovo izvrši ispitivanje na bolesti izazavane olovom, obave dodatni medicinski i neurološki pregledi i da se Romi iz kampova izmeste u područje sa manjim rizikom. U julu 2004, SZO je objavila drugi izveštaj u kojem se navodi da se 88% područja na kojem se nalaze romski kampovi smatra nebezbednim za stanovanje zbog prekomernog i opasnog nivoa zatrovanosti zemljišta olovom. Treći izveštaj, koji je objavljen u oktobru 2004, potvrdio je ranije rezultate i zatraženo je hitno premeštanje stanovnika kampa. Posebno je hitno delovanje preporučeno za dvanestoro dece, uključujući hitno postavljanje dijagnoze, agresivne intervencije za zaštitu životne sredine i tekuću procenu. Utvrđeno je da je stanje jednog deteta predstavljalo hitan slučaj i da je bila potrebna hitna hospitalizacija. U

četvrtom izveštaju SZO, iz novembra 2004, preporučeno je da stanovništvo kampa bude hitno izmešteno. UNMIK nije preduzeo nikakve mere da sprovede preporuke SZO.

7. Nezavisni lekari su 2005. godine izvršili dodatna ispitivanja i potom obavestili Rome o opasnosti po njihovo zdravlje zbog zagađenosti olovom u kampovima.
8. U aprilu 2006, Romi u kampovima Žitkovac, Česmin Lug i Kablare su počeli da se sele u kamp Osterode, koji je Francuski KFOR ispraznio. Pojedini Romi su izabrali da ostanu u kampu Česmin Lug. Kampovi Žitkovac i Kablare su zatvoreni i spravljeni buldožerom.
9. Osim problema zagađenosti olovom, životni islovi u romskim kampovima za IRL bili su i još uvek su izuzetno loši. Usled česte nestašice vode i lošeg odvodnog sistema, higijena u kampovima se opisuje kao užasna, što često dovodi do obolevanja stanovnika. Kampovi su često bili bez tekuće vode, struje, grejanja, zdravstvene nege i hrane unutar kampova. Uslovi su posebno opasni za trudnice.
10. Medicinska literatura pokazuje da olovo može da dospe u telo udisanjem ili unošenjem hrane ili vode iz zemlje koja je zatrovana olovom. Posledice po zdravlje su ozbiljne i često trajne i uključuju visok krvni pritisak, abnormalnosti reproduktivnih organa, prestanak rasta, gubitak sluha, oštećenje neurološkog i nervnog sistema, probleme s pamćenjem i koncentracijom, napade, bolove u mišićima i zglobovima i/ili paralizu nogu, gubitak svesti, povećanu agresivnost, grčeve u stomaku, povraćanje, probleme sa probavom i značajne i nepovratne posledice po nivo inteligencije. Deca do šest godina su najugroženija zbog njihovog primarnog razvoja i rasta. Kod dece su problemi posebno izraženi u ponašanju i učenju i usporenom rastu, zatim problemi sa sluhom, glavobolje i oštećenja mozga i nervnog sistema.
11. Lekarska evidencija koju su dostavili podnosioci pritužbe pokazuje različita ozbiljna medicinska stanja, kao što su: paraliza, encefalitis (zapaljenje mozga), oslabljeni imuni sistem, anemija, gubitak telesne težine, poremećaji u ponašanju, hipertenzija, teškoće pri disanju, malaksalost, visok krvni pritisak, grčevi i bolovi u mišićima i zglobovima, problemi s bubrezima, povraćanje, bolovi u stomaku, oštećen sluh i disanje, umor i glavobolje.
12. Za najmanje tri lica se navodi da su umrla usled štetnog prisustva olova u organizmu. Za ostale se sumnja da su umrli od bolesti koje su povezane sa trovanjem olovom, ali je zbog nedostatka valjanog lekarskog ispitivanja i/ili autopsije teško potvrditi ove navode. Trovanje olovom je zvanično dijagnostikovano kao uzrok bolesti kod mnogih podnosilaca pritužbe.
13. Navodi se da se medicinska stanja od kojih pate podnosioci pritužbe pripisuju lošim higijenskim i životnim uslovima u kampovima, među kojima su: reumatizam, visok krvni pritisak, dijabetes, problemi sa sluhom i teškoće pri disanju.

II. PRITUŽBE

14. Podnosioci pritužbe smatraju da tuženi ima naročitu obavezu da se stara o njima kao ugroženoj raseljenoj manjinskoj populaciji koja je kroz istoriju izložena diskriminaciji i marginalizaciji. Ova dužnost staranja zahteva da tuženi preduzima pozitivne mere kako bi

zaštiti podnosiocima pritužbe i da prestane da čini radnje koje povređuju ljudska prava podnosilaca pritužbe.

15. Budući da su nekadašnji domovi podnosilaca pritužbe u južnoj Mitrovici uništeni i da podnosioci pritužbe nisu imali kuće, identifikaciona dokumenta i novac da se sami izmeste, oni su u suštini bili pod staranjem i kontrolom tuženog. Tuženi je ovog bio svestan kad ih je naseljavao u sporne kampove.
16. Podnosioci pritužbe smatraju da su njihova ljudska prava povređena, shodno izvesnim odredbama Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP), naime: članu 2 (pravo na život), članu 3 (zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja), članu 6.1 (pravo na pravično suđenje), članu 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života), članu 13 (pravo na delotvoran pravni lek) i članu 14 (zabrana diskriminacije). Podnosioci pritužbe navode i kršenje sledećih instrumenata ljudskih prava: Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (UDLJP), Međunarodnog sporazuma o građanskim i političkim pravima (MSGPP), Međunarodnog sporazuma o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (MSESKP), Međunarodne konvencije o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije (MKUD), Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (KUDŽ) i Konvencije o pravima deteta (KPD).
17. Konkretno odredbe instrumenata ljudskih prava za koje se navodi da su prekršene iznete su u razmatranju Komisije o prihvatljivosti različitih aspekata pritužbe. Komisija je ispitala svaku sličnu odredbu raznovrsnih instrumenata ljudskih prava u interesu doslednog i usaglašenog razmatranja spornih pitanja.

III. POSTUPAK PRED KOMISIJOM

18. Pritužba je podneta 4. jula 2008. godine i tog istog dana i evidentirana.
19. Komisija je predmet prosledila SPGS-u, 24. jula 2008, kako bi mu pružila mogućnost da u ime UNMIK-a iznese komentar o prihvatljivosti i meritumu shodno članu 11.3 Uredbe UNMIK br. 2006/12 i Pravilu 30 Poslovnika Komisije.
20. U pismu od 18. septembra 2008, SPGS je u odgovoru Komisiji razmotrio pitanje prihvatljivosti.
21. Odgovor SPGS-a je poslat podnosiocima pritužbe 7. oktobra 2008. godine kako bi oni izneli svoj komentar, i njihov odgovor je primljen 8. oktobra 2008. godine.

IV. ZAKON

22. Pre nego što počne sa razmatranjem suštine predmeta, Komisija mora da odluči da li da taj predmet prihvati, uzimajući u obzir kriterijume prihvatljivosti utvrđene u članovima 1, 2 i 3 Uredbe UNMIK br. 2006/12 (Uredba).

A. Prihvatljivost pritužbe u opštem smislu

23. Komisija primećuje da se pritužba uopšteno odnosi na položaj svih Roma koji žive u pet kampova za IRL. Prilikom ispitivanja slučaja neizostavno se mora uzeti u obzir ovaj grupni aspekt, između ostalog i obaveze tuženog. Ipak, kad je reč o prihvatljivosti,

Komisija mora, što je više moguće, da gleda na svakog podnosioca pritužbe pojedinačno, kako bi utvrdila da li njegova ili njena pritužba ispunjava uslove prihvatljivosti.

1. Status žrtve

24. Iako je pritužba podneta u ime 143 romska stanovnika kampa, bivših stanovnika kampa i radnika NVO koji su pomagali Rome u kampovima, Komisija mora prvo da utvrdi da li se sva lica obuhvaćena pritužbom mogu ispravno okarakterisati kao podnosioci pritužbe, ili kao žrtve navodnih povreda ljudskih prava prema članu 1 Uredbe.
25. Komisija napominje da su dve osobe nabrojane u prvobitnoj pritužbi, naime: podnosioci pritužbe M.J. (br. 43) i S.G. (br. 101), umrli 2006, znači, pre nego što je pritužba podneta Komisiji. Pritužba ne može biti podneta u ime preminule osobe, s obzirom da nije moguće da preminuli, čak ni posredstvom predstavnika, podnese pritužbu Komisiji. Dakle, iz ovog sledi da iznad pomenuti podnosioci pritužbe ne mogu da tvrde da su bili žrtve povrede ljudskih prava, te se pritužba u delu koji se odnosi na ova dva navedena podnosioca pritužbe mora proglasiti neprihvatljivom zbog nadležnosti nad licima (*ratione personae*), u skladu sa članom 1.2 Uredbe (videti Evropsku sud za ljudska prava (ESLjP), *Gavrielidou protiv Kipra*, bro 73802/01, odluka od 13. novembra 2003; ESLjP, *Gurlesen protiv Turske*, br. 15573/03, odluka od 29. aprila 2008).
26. Sledeća tri podnosioca pritužbe, naime, podnosioci pritužbe M.G. (br. 88), A.G. (br. 89) i B.D (br. 90), nisu romski stanovnici nijednog kampa već radnici NVO koji su poluredovno posećivali Rome u kampovima i donosili im humanitarnu pomoć. Komisija je razmatrila da li su pritužbe koje su podnela ova lica prihvatljive ili ne na osnovu *ratione personae*.
27. Član 1.2 Uredbe dozvoljava Komisiji da ispituje pritužbe bilo kojeg lica ili grupe pojedinaca koji tvrde da su žrtve povrede ljudskih prava od strane UNMIK-a. Da bi bio kvalifikovan kao žrtva, pojedinac mora da je direktno pogođen spornim činjenjem ili nečinjenjem (ESLjP, *Open Door and Dublin Well Woman protiv Irske*, br. 14234/88 i 14235/88, presuda od 29. oktobra 1992, *Publikacije Suda*, Serija A, br. 246-A, str. 22, st. 44; ESLjP (Veliko veće), *İlhan protiv Turske*, br. 22277/93, presuda od 27. juna 2000, st. 52, *EKLjP*, 2000-VII; ESLjP, *Siliadin protiv Francuske*, br. 73316/01, presuda od 26. jula 2005, st. 62, *EKLjP*, 2005-VII; ESLjP (Veliko veće), *Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 13378/05, presuda od 29. aprila 2008, st. 33). Status žrtve neizostavno podrazumeva stepen nevoljnog stradanja ili nevoljne izloženosti kršenju ljudskih prava (videti ESLjP, *Paşa i Erkan Erol protiv Turske*, br. 51358/99, presuda od 12. decembra 2006, st. 21-22). Opravdano je očekivati da lica preduzmu preventivne mere kako bi izbegla da budu izložena kršenju ljudskih prava kad je to moguće i kad su svesna mogućih rizika. Ukoliko odaberu da sebe stave u situaciju koja sobom nosi izvesnu meru rizika, onda se moraju smatrati odgovornim za svoje postupke, čak i ako su oni bili dobronamerni i učinjeni u humanitarne svrhe, kako se čini da je ovde slučaj.
28. Informacije predočene u pritužbi ukazuju da su radnici NVO znali za potencijalni rizik trovanja olovom u kampovima. Zapravo, deo njihovog posla uključivao je pružanje informacija o mogućim zdravstvenim rizicima Romima u kampovima. Komisija smatra da je troje radnika NVO dobrovoljno preuzelo rizik rada u kampovima. Na njima je bilo da odluče da ne rade u kampovima i tako izbegnu uočenu opasnost po njihovo zdravlje. Shodno tome, za njih se ne može reći da su nevoljne žrtve povreda i patnji pričinjenih

činjenjem ili nečinjenjem tuženog. Komisija nalazi da su pritužbe koje su izneli troje radnika NVO neprihvatljive *ratione personae*, saglasno članu 1.2 Uredbe.

2. Nadležnost *ratione temporis*

29. Prema članu 2 Uredbe, Komisija ima nadležnost za pritužbe koje se odnose na navodne povrede ljudskih prava koje su nastale ne pre 23. aprila 2005. godine ili koje proističu iz činjenica koje su nastale pre ovog datuma kad te činjenice dovode do kontinuiranog kršenja ljudskih prava.
30. Da bi Komisija mogla da utvrdi da li je pritužba prihvatljiva prema *ratione temporis* ili ne, neophodno je da prvo utvrdi vrstu navodnih povreda. Ukoliko se u pritužbi navode povrede koje se zasnivaju na trenutnim radnjama, Komisija u načelu nije nadležna da razmatra takvu pritužbu sve dok se ona zasniva na činjenicama koje su nastale pre kritičnog datuma, 23. aprila 2005. Komisija, međutim, može da razmatra pritužbe zasnovane na činjenicama koje su nastale pre tog datuma kad se za njih može reći da stvaraju kontinuiranu situaciju koja se produžava i nakon tog datuma.
31. Kontinuirane situacije podrazumevaju one situacije u kojima je ranija povreda prava izazvala posledice zbog kojih se nastavlja kršenje zaštićenih prava lica (videti kao primer, Evropska komisija za ljudska prava (EKomLjP), *De Becker protiv Belgije*, br. 214/56, odluka od 9. juna 1958, *Godišnjak EKomLjP*, sveska 2, str. 215, st 244-246). One se razlikuju od situacija u kojima tekuće posledice ranijih povreda same po sebi ne dovode do povrede trenutno zaštićenog prava, ali se mogu uporediti sa posledicama koje je ostavila ranija povreda. S druge strane, prošlo kršenje zaštićenog prava može da postane kontinuirana povreda prava kad to potvrde nadležni organi, dokumentom ili jasnom implikacijom, nakon relevantnog datuma. Uticaji takve potvrde moraju da krše zaštićeno pravo (Komitet za ljudska prava (KLjP), *Simunek i ostali protiv Republike Češke*, br. 516/1992, mišljenje od 19. jula 1995, dokument U.N. CCPR/C/54/D/516/1992, st. 4.5; HRC, *Evan Drake i Carla Maria Drake protiv Novog Zelanda*, br. 601/1994, odluka od 3. aprila 1997, dokument U.N. CCPR/C/59/D/601/1994, st 8.2). Ako organi vlasti iznova ne čine ništa da zaustave kršenje prava lica koje je podnelo prijavu, to može da dovede do kontinuiranog kršenja ljudskih prava (ESLjP, *Moldovan protiv Rumunije*, br. 41138/98 i 64320/00, presuda br. 2 od 12. jula 2005, st. 108-109, *EKLjP*, 2005-VII).
32. Podnosioci pritužbe navode raznovrsne povrede ljudskih prava, koje se prvenstveno odnose na njihovu izloženost trovanju olovom u kampovima za IRL, štetne životne uslove u kampovima, neobaveštenost o rizicima po zdravlje u tim kampovima i na nedostatak delotvornog pravnog leka kojim bi osporili postupanje tuženog prema njima. Navodi se da su se te povrede nastavljale redovno i kontinuirano nekoliko godina.
33. Za mnoge od povreda prava koje se navode u ovoj pritužbi može se, u opštem smislu, reći da predstavljaju obrazac postupanja koji traje i skup okolnosti koje dovode do navodnog kontinuiranog kršenja ljudskih prava podnosioca pritužbe. Bilo bi neiskreno i proizvoljno ako bi uslove u kampovima okarakterisali kao niz zasebnih i izolovanih trenutnih pojava, posebno ako se uzmu u obzir ukupni zdravstveni rizici izloženosti trovanju olovom. Predmet ove pritužbe su, zapravo, sveukupne životne prilike u kampu, te, prema tome, Komisija smatra odgovarajućim da pitanje uslova u kampovima razmatra kao kontinuirano pitanje.

34. Ostali aspekti pritužbe odnose se na činjenje ili nečinjenje za vreme boravka podnosioca pritužbe u kampu, čime je, navodno, nastavljeno kršenje zaštićenog prava podnosioca pritužbe nakon što je on/ona napustio/la kamp. Ovakve pritužbe se mogu okarakterisati kao nastavak kršenja prava u zavisnosti od vrste prava i okolnosti u kojima je to pravo navodno prekršeno.
35. Iako opšti uslovi u kampovima uzrokuju optužbe o kontinuiranom kršenju prava stanovnika kampova, neke konkretne radnje na koje je uložena pritužba prikladnije je okarakterisati kao trenutne radnje. Ipak, pritužba nije usmerena ni protiv jedne pojedinačne mere ili odluke preduzete ili donete pre 23. aprila 2005. godine a da ona ne dovodi do kontinuiranih posledica.
36. Zbog različite prirode povreda prava koje su podnosioci pritužbe naveli, stav Komisije je da svaku od navedenih povreda razmatra zasebno, na osnovu uslova vremenske nadležnosti (*ratione temporis*) (videti, kao primer ovakvog pristupa, ESLJP, *Moldovan i Rostaş protiv Rumunije*, br. 41138/98 i 64320/001, odluka od 13. marta 2001).

3. Šestomesečni rok

37. Član 3.1 Uredbe propisuje da pritužbe moraju da budu podnete u roku od šest meseci od navodne povrede prava ili datuma kad je doneta konačna odluka.
38. Da bi Komisija mogla da utvrdi da li je pritužba podneta u propisanom roku od šest meseci, neophodno je napraviti razliku između trenutnih radnji i kontinuiranih situacija. Komisija može da razmatra samo one pritužbe koje su podnete u roku od šest meseci od donošenja konačne "odluke" ili od okončanja kontinuirane situacije na koju se lice žali. Pritužba je podneta 4. jula 2008. godine. U delu u kojem se odnosi na trenutne radnje, ona će, shodno tome, biti proglašena prihvatljivom samo ako te radnje padaju u period od šest meseci, počevši od 4. januara 2008. godine. U delu u kojem se odnosi na kontinuirane situacije, biće prihvatljiva jedino ukoliko su te situacije trajale do 4. januara 2008. ili nakon toga.
39. Kontinuirana situacija traje dok ne bude okončana. Međutim, s obzirom na šestomesečni rok, kontinuirana situacija prestaje, u pogledu datog podnosioca pritužbe, i kad se taj podnosilac pritužbe više ne može smatrati ugroženim tom situacijom. Ovo je relevantno u ovom predmetu u meri u kojoj se pritužba odnosi na životnu sredinu u kampu u celini. Situacija se za podnosioca pritužbe nastavlja, tj. kontinuirana je, sve dok on ili ona borave u kampu; kad podnosilac pritužbe napusti kamp, situacija se smatra okončanom. Budući da je pritužba podneta 4. jula 2008, to znači da će ukoliko se odnosi na kontinuirane situacije biti naravno prihvaćena samo za one podnosiocce pritužbe koji su još živeli u kampu 4. jula 2008, ili koji su u kampu živeli najmanje do 4. januara 2008. godiine.
40. Međutim, kako je iznad naznačeno, pojedini aspekti pritužbe odnose se na radnje ili propuste koji su se desili dok je podnosilac pritužbe stanovao u kampu a zbog kojih je navodno nastavljeno kršenje zaštićenog prava podnosioca pritužbe i nakon što je on ili ona napustio/la kamp. Takve pritužbe mogu biti okarakterisane kao one koje se odnose na povrede prava koje se nastavljaju nakon napuštanja kampa, u zavisnosti od vrste prava i okolnosti navodne povrede (videti st.34).

41. Zbog različitih vrsta povrede prava na koja se podnosioci pritužbe žale, Komisija se odlučila za pristup da svaku od navedenih povreda ispita odvojeno, naspram uslova od šest meseci. Ovo se može uraditi zajedno sa ispitivanjem uslova koji se odnosi na nadležnost Komisije *ratione temporis*.

4. Iscrpenost raspoloživih pravnih lekova

42. Član 3.1 Uredbe propisuje da Komisija može da razmatra predmet tek nakon što utvrdi da su sva ostala sredstva za razmatranje navodnih povreda prava iscrpena.

43. Tuženi smatra da, s obzirom da u vezi sa ovom stvari ima nerešenih tužbenih zahteva trećih strana u Ujedinjenim nacijama u Njujorku zbog telesnih povreda ili smrtnih slučajeva, još nisu iscrpena sva raspoloživa sredstva za razmatranje.

44. Podnosioci pritužbe smatraju da su sva sredstva za razmatranje navedenih povreda prava iscrpena s obzirom da nisu postojali delotvorni pravni lekovi na raspolaganju podnosiocima pritužbe. Podnosioci pritužbe napominju da Ujedinjene nacije imaju imunitet u pravnom postupku koji je protiv njih pokrenut u domaćim sudovima shodno Konvenciji o privilegijama i imunitetu Ujedinjenih nacija, osim ako je doneta odluka o ukidanju imuniteta. Podnosioci pritužbe su detaljno naveli broj pritužaba podnetim raznim agencijama Ujedinjenih nacija povodom ove stvari, između ostalog i poseban zahtev da Ujedinjene nacije ukinu imunitet u julu 2005. Podnosioci pritužbe navode da nisu dobili nijedan značajan odgovor od UNMIK-a ili bilo koje druge agencije Ujedinjenih nacija od novembra 2005, kad su bili obavešteni da Ujedinjene nacije 'čine sve da reše problem'.

45. Podnosioci pritužbe dalje smatraju da na Kosovu ne postoje institucije koje imaju nadležnost da rešavaju ovo pitanje, ili koje su u položaju da obezbede delotvoran pravni lek. Oni još smatraju da lokalni pravni sistem nije nezavisan od UNMIK- a i da oni, u svakom slučaju, imaju ozbiljna i opravdana strahovanja od korišćenja usluga lokalnog pravosudnog sistema iz bojazni od represalija.

46. Komisija napominje da je pitanje da li je u predmetnom slučaju uslov iscrpenosti pravnih lekova zadovoljen ili ne tesno povezano sa suštinom pritužbe, posebno u delu u kojem se podnosioci pritužbe pozivaju na povredu svojih prava na delotvoran pravni lek. Mišljenje je Komisije da se ovo pitanje može odgovarajuće rešiti u okviru sveobuhvatne analize i uzimanjem u obzir sredstava koje su podnosioci pritužbe imali na raspolaganju za ispravljanje povrede prava, obim obaveza koje proističu u tom smislu na osnovu međunarodnih instrumenata zaštite ljudskih prava na koje se podnosioci pritužbe pozivaju, kao i odgovor nadležnih organa na korišćenje pravnih lekova od strane podnosilaca pritužbe. U skladu s tim, pitanje iscrpenosti pravnih lekova trebalo bi pripojiti meritumu predmeta (videti odluku Komisije od 6. juna 2008, *Baljaj*, br. 04/07, st. 10).

B. Prihvatljivost određenih pritužbi

47. Prilikom procenjivanja prihvatljivosti odvojenih pritužbi, Komisija mora da utvrdi za svaku od njih da li se odnosi na kontinuirane ili nekontinuirane povrede prava, i da, shodno tome, odredi koji aspekti pritužbe su prihvatljivi *ratione temporis*, tj. propisno podneti u relevantnom roku od šest meseci. Komisija potom mora da ispita da li zasebne pritužbe zadovoljavaju ostale uslove prihvatljivosti, posebno uslov da nisu očigledno neosnovane.

1. Pravo na život

A. Opšta pitanja

a. Pritužba

48. Podnosioci pritužbe su naveli brojne povrede prava na život, između ostalog i propust tuženog da podnosiocima pritužbe izmesti iz kampova za IRL u kojima su uslovi bili opasni po život, da im obezbedi odgovarajuće lečenje i da im na druge načine olakša situaciju u kojoj su se nalazili. Dalje se navodi da ih tuženi nije odgovarajuće i blagovremeno obavestio o riziku trovanja olovom i da postojeći uslovi u kampovima predstavljaju kontinuirano kršenje prava na život.

b. Prihvatljivost ovog aspekta pritužbe

49. Pravo na život je zaštićeno brojnim međunarodnim instrumentima ljudskih prava, između ostalih i članom 2 EKLJP i članom 6 MSGPP.

50. Veliki broj podnosilaca pritužbe živeo je u sada zatvorenim kampovima Žitkovac, Česmin Lug i Kablare u različitim periodima, i pre i posle 23. aprila 2005. godine, dana kad je Komisija preuzela na sebe vremensku nadležnost. Neki od ovih nekadašnjih stanovnika kampova bili su izmešteni u kampove Osterode i Leposavić, drugi su bili premešteni negde drugde na Kosovu, uključujući Romsku Mahalu (poznatu i kao Mitrovačka ili Fabrička Mahala), dok su ostali imigrirali u treće zemlje, uključujući Nemačku.

51. Za one podnosiocima pritužbe koji nisu više stanovali u kampovima za IRL relevantnog datuma, 4. januara 2008, prestala je izloženost, kako se navodi, po život opasnim uslovima pošto su napustili kampove. Pritužba tih stanovnika vezana za uslove u kampu mora da bude proglašena neprihvatljivom s obzirom da nije podneta u roku od šest meseci od navodne povrede prava. Međutim, ostali aspekti pritužbe nekadašnjih stanovnika kampova pokreću pitanja koja potencijalno dovode do kontinuiranog kršenja ljudskih prava, uključujući i navodno kršenje tekuće pozitivne obaveze tuženog da zaštiti pravo na život podnosilaca pritužbe (videti, u vezi sa ovom obavezom, ESLJP, *L.C.B protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 9. juna 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama*, 1998-III, str. 1403, st. 36; videti i ESLJP (Veliko veće), *Öneryildiz protiv Turske*, br. 48939/99, presuda od 30. novembra 2004, st. 71 i 90-93, *EKLJP*, 2004-XII; ESLJP, *Branko Tomašić i ostali protiv Hrvatske*, br. 46598/06, presuda od 15. januara 2009, st. 49). Ovi podnosioci pritužbe koji su još boravili u kampovima 4. januara 2008. godine su očigledno bili izloženi uslovima u kampu. Njihove pritužbe pokreću navode o kontinuiranom kršenju ljudskih prava.

52. Uz izuzetak pritužbe na uslove u kampovima za bivše stanovnike kampova, Komisija nalazi da je ovaj aspekt pritužbe prihvatljiv *ratione temporis*, jer ispunjava uslov šestomesečnog roka.

53. Pored toga, Komisija smatra da ovaj aspekt pritužbe pokreće složena pravna i činjenična pitanja čije bi utvrđivanje trebalo da se zasniva na ispitivanju merituma. Komisija, stoga, zaključuje da ovaj aspekt pritužbe nije očigledno neosnovan u smislu člana 3.3 Uredbe. Nije ustanovljen nijedan drugi razlog za neprihvatanje pritužbe.

B. Konkretna pitanja vezana za smrt D.M, R.M. i V.S.

a. Pritužba

54. Pored navoda koji su više opšte prirode i odnose se na prethodno razmotrenu povredu prava na život u kampovima, N.M. (br. 1) i S.M. (br. 2), roditelji D.M; S.M. (br. 8), suprug R.M; i I.I. (br. 20), supruga V.S, takođe navode da su uslovi u kampovima direktno prouzrokovali smrt D.M, R.M. i V.S. i da povodom ovih smrtnih slučajeva nije pokrenuta istraga.

b. Prihvatljivost ovog aspekta pritužbe

55. Ovo troje preminulih moraju da budu izdvojeni od dvoje lica pomenutih u st. 25, budući da porodice D.M, R.M. i V.S. navode povredu člana 2 EKLjP i pripisuju njihovu smrt uslovima koji su vladali u kampovima za IRL. ESLjP napominje da lice koje podnosi pritužbu povodom smrti člana svoje uže porodice postupa kao lice koje je pogođeno smrću a ne kao zastupnik preminulog (ESLjP *Yaşa protiv Turske*, presuda od 2. septembra 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama*, 1998-VI, st. 63). Prema tome, navodne povrede člana 2 EKLjP su s pravom iznete.
56. U vezi sa ovo troje preminulih, Komisija napominje da obim zaštite omogućen članom 2 EKLjP obuhvata ne samo suštinski aspekt prava na život već i proceduralnu obavezu sprovođenja delotvorne istrage navedenih povreda suštinskog dela ovih odredaba (videti kao primer nedavni slučaj u sudskoj praksi ESLjP, *Šilih protiv Slovenije*, br. 71463/01, presuda Velikog veća od 9. aprila 2009, st. 153). Osim toga, iako je smrt nastupila u određenom trenutku, pomenuta proceduralna obaveza postoji za nadležne organe u toku celokupnog perioda u kojem se od njih opravdano očekuje da preudzmu mere u cilju rasvetljavanja okolnosti smrti i utvrđivanja odgovornosti (ESLjP, *Šilih protiv Slovenije*, st.157). Dakle, Komisija mora da utvrdi da li ona ima vremensku nadležnost (*ratione temporis*) u skladu sa šestomesečnim pravilom u odnosu na suštinske i proceduralne odredbe člana 2 EKLjP.
57. Kako se u pritužbi navodi, D.M. je preminuo 22. jula 2004, R.M. u junu 2005. godine a V.S. 13. jula 2005. godine. Budući da je smrt D.M. nastupila pre 23. aprila 2005, tvrdnje u vezi sa povredom suštinskih uslova iz člana 2 EKLjP su neprihvatljive *ratione temporis*. Kad je reč o tvrdnji vezanoj za smrt R.M. i V.S, Komisija napominje da je više od šest meseci prošlo od njihove smrti do podnošenja pritužbe. Dakle, Komisija nalazi da su navodi u vezi sa R.M. i V.S. koji se odnose na povredu suštinskih odredaba člana 2 EKLjP neprihvatljivi zato što su nepravovremeno izneti.
58. Međutim, u pritužbi se takođe navodi da je tuženi znao da su uslovi u kampu bili opasni po ljudski život i da nadležni organi nisu pokrenuli nikakvu istragu nakon smrti D.M, R.M. i V.S. Ova tvrdnja povezana je sa proceduralnom odredbom člana 2 EKLjP i Komisija smatra da pomenuti izostanak istrage može da predstavlja kontinuirano kršenje prava.
59. Izuzev pritužbe koja se odnosi na suštinske odredbe člana 2 EKLjP u vezi sa D.M, R.M. i V.S, Komisija nalazi da je ovaj aspekt pritužbe prihvatljiv *ratione temporis* i da je iznesen u roku od šest meseci.

60. Nadalje, Komisija smatra da ovaj aspekt pritužbe pokreće kompleksna pravna i činjenična pitanja čije utvrđivanje zavisi od ispitivanja merituma. Komisija, stoga, zaključuje da ovaj aspekt pritužbe nije očigledno neosnovan u smislu člana 3.3 Uredbe. Nije utvrđen nijedan drugi razlog za neprihvatljivost.

2. Zabrana nečovečnog i ponižavajućeg postupanja

a. Pritužba

61. Smatra se da propust tuženog da izmesti podnosiocima pritužbe iz kampova za IRL koji su bili na zemljištu zatrovanom olovom u blizini deponija za odlaganje rudarskog i drugog otpada predstavlja kršenje zabrane zlostavljanja, s obzirom da su uslovi u kampovima naneli podnosiocima pritužbe veliku fizičku i duševnu patnju koja je jednaka nečovečnom i ponižavajućem postupanju. Navodi se da su uslovi života u kampovima kod podnosilaca pritužbe prouzrokovali ozbiljne zdravstvene probleme, uključujući trajna fizička oštećenja i neizlečiva moždana oštećenja.

62. Podnosioci prituže smatraju da su oni kao pripadnici istorijski marginalizovane romske zajednice posebno osetljivi na ponižavajuće postupanje.

b. Prihvatljivost ovog aspekta pritužbe

63. Zabrana nečovečnog i ponižavajućeg postupanja zagarantovana je brojnim međunarodnim instrumentima zaštite ljudskih prava, između ostalih i članom 3 EKLJP, članom 7 MSGPP i članom 2 KPM (Konvencija protiv mučenja).

64. Kao što je prethodno navedeno, pritužbe bivših stanovnika kampova koje se odnose na uslove u tim kampovima moraju da budu proglašene neprihvatljivim ako su podnete nakon više od šest meseci od njihovog napuštanja kampa. Međutim, za ostatak pritužbe bivših stanovnika kampova može se reći da navodi kontinuirane povrede ljudskih prava koje proističu iz kršenja ustanovljenih obaveza tuženog prema podnosiocima pritužbe, kao što je navedena obaveza preduzimanja delotvornih mera u cilju pružanja zaštite od kršenja zabrane zlostavljanja (ESLJP, *A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 23. septembra 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama*, 1998-VI, str. 2699, st. 22; ESLJP (Veliko veće), *Z. i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 29392/95, presuda od 10. maja 2001, st.73-75, EKLJP 2001-V; ESLJP, *Moldovan protiv Rumunije*, br. 41138/98 i br. 64320/00, presuda br. 2 od 12. jula 2005, st. 98, *ESLJP*, 2005-VII), i obaveza sprovođenja istrage povodom navoda o nečovečnom i ponižavajućem postupanju (ESLJP, *Assenov protiv Bugarske*, presuda od 28. septembra 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama*, 1998-VII, str. 3290 st. 102). Ovaj aspekt pritužbe je, sledstveno tome, prihvatljiv *ratione temporis* i podnet je u roku od šest meseci. Isto važi za celokupnu pritužbu sadašnjih stanovnika kampa.

65. Nadalje, Komisija smatra da ovaj aspekt pritužbe pokreće složena pravna i činjenična pitanja čije rešavanje zavisi od ispitivanja merituma. Komisija, stoga, zaključuje da ovaj aspekt pritužbe nije očigledno neosnovan u smislu člana 3.3 Uredbe. Nije utvrđen nijedan drugi razlog za neprihvatljivost.

3. Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života

a. Pritužba

66. Podnosioci pritužbe smatraju da je tuženi time što im je dozvolio da ostanu u kampovima u kojima su vladali zapušteni uslovi i opasni po život zapravo naudio njihovom pravu na poštovanje privatnog i porodičnog života, s obzirom da je članovima porodice bilo nemoguće da ostvare svoje blagostanje i uživaju u svojim domovima u ugroženoj životnoj sredini u kojima su članovi porodica bili neprestano izloženi riziku obolevanja od ozbiljnih bolesti.
67. Podnosioci pritužbe još smatraju da su im bile uskraćene informacije u vezi sa trovanjem olovom, čemu su oni bili izloženi, najmanje od 2000. do 2005. godine, uprkos stalnim zahtevima za informacijama koje su upućivali tuženom. Iako su podnosiocima pritužbe pružane pojedine zdravstvene informacije od 2005, tvrdi se da je obelodaljivanje informacija bilo nedovoljno.
68. Takođe se navodi da je tuženi aktivno ili implicitno pogrešno predstavljao adekvatnost uslova u kampovima.

b. Prihvatljivost ovog aspekta pritužbe

69. Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života sadržano je u članu 8 EKLJP i članu 17 MSGPP.
70. Komisija smatra da treba napraviti razliku između onih grupa podnosilaca pritužbe koji još borave u kampovima za IRL i onih koje su izmeštene. Iako svi podnosioci pritužbe mogu da tvrde da je njihovo pravo na privatni i porodični život bilo kontinuirano kršeno zbog propusta tuženog da pruži informacije o zdravstvenim rizicima sa kojima su suočeni u kampu (uporediti ESLJP, *Guerra protiv Italije*, presuda od 19. februara 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama*, 1998-I, str. 228, st. 60; ESLJP, *McGinley i Egan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 9. juna 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama*, 1998-III, str. 1363-1364, st.101), samo oni koji su nastavili da borave u kampovima do relevantnog datuma mogu da se žale na dodatno kršenje svog prava na poštovanje privatnog i porodičnog života na osnovu uslova u kampovima. Osim kad je reč o bivšim stanovnicima kampova, Komisija smatra da je ovaj aspekt pritužbe prihvatljiv *ratione temporis* i da je podnet u propisanom šestomesečnom roku.
71. Nadalje, Komisija smatra da ovaj aspekt pritužbe pokreće složena pravna i činjenična pitanja čije rešavanje zavisi od ispitivanja merituma. Komisija, stoga, zaključuje da ovaj aspekt pritužbe nije očigledno neosnovan u smislu člana 3.3 Uredbe. Nije utvrđen nijedan drugi razlog za neprihvatljivost.

4. Pravo na pravično suđenje

a. Pritužba

72. Podnosioci pritužbe smatraju da im je uskraćeno pravo na pravično suđenje zato što nemaju pristupa nezavisnom i nepristrasnom sudu koji bi utvrdio njihova prava. Oni naročito ističu imunitet tuženog od krivičnog gonjenja ili parničenja.

b. Prihvatljivost ovog aspekta pritužbe

73. Pravo na pravično suđenje zaštićeno je brojnim međunarodnim instrumentima ljudskih prava, između ostalih i članom 6.1 EKLjP i članom 14.1 MSGPP.
74. Obaveza da se svim licima obezbedi pravično suđenje u cilju utvrđivanja njihovih građanskih prava i obaveza, što u najmanjem obimu podrazumeva pravo na pristup tribunalu ili sudu za rešavanje spora (ESLjP, *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 21. februara 1975, *Publikacije Suda*, Serija A, br. 18, str. 18, st. 36), je stalna obaveza. Kao takav, ovaj aspekt pritužbe je u okviru vremenske nadležnosti Komisije (*ratione temporis*) i iznet je u šestomesečnom roku.
75. Imajući u vidu posebne okolnosti ovog slučaja, Komisija smatra da ovaj aspekt pritužbe pokreće kompleksna pravna i činjenična pitanja čije utvrđivanje zavisi od ispitivanje merituma. Komisija, stoga, zaključuje da ovaj aspekt pritužbe nije očigledno neosnovan u smislu člana 3.3 Uredbe. Nije utvrđen nijedan drugi razlog za neprihvatljivost.

5. Pravo na delotvoran pravni lek

a. Pritužba

76. Podnosioci pritužbe tvrde da im je zbog nemogućnosti da svoju pritužbu iznesu organu sa delotvornim izvršnim ovlašćenjima uskraćen delotvoran pravni lek. Ovakva situacija postoji, prema navodima podnosioca pritužbe, zato što tuženi ima imunitet na sudsku tužbu i zato što pravni sistem, kojeg je ustanovio i nadzire tuženi, nije dosledan i nedostaje mu pravna sigurnost.

b. Prihvatljivost ovog aspekta pritužbe

77. Član 13 EKLjP i član 2.3 MSGPP propisuju da kad lice argumentovano tvrdi da su njegova/njena prava povređena, ono ima pravo na delotvoran pravni lek, uključujući pravo da tu tvrdnju iznese pred nadležni organ i dobije pravnu pomoć.
78. Pravo na delotvoran pravni lek obavezuje nadležne organe da taj pravni lek učine dostupnim. Pravni lek mora da bude takav da licu omogući da pokrene pitanje svojih ljudskih prava i da ono bude razmotreno od strane nezavisnog organa koji ima odvoljno široka ovlašćenja da to pitanje ispita (ESLjP (Veliko veće), *Hatton protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 36022/97, presuda od 8. jula 2003, st. 140, *EKLjP*, 2003-VIII). Kad navodnu povredu čini kontinuirano kršenje prava za koje ne postoji nijedan raspoloživi pravni lek, onda rok od šest meseci ne počinje da ističe dok takva situacija ne bude okončana (ESLjP, *Ülke protiv Turske*, bro. 39437/98, odluka od 1. juna 2004). U ovom slučaju, Komisija nalazi da se mnoge povrede prava koje su podnosioci pritužbe naveli mogu okarakterisati kao kontinuirane situacije. Podnosioci pritužbe tvrde da ne postoje delotvorni lekovi za ove kontinuirane povrede prava. Kao posledica toga, ovaj aspekt pritužbe nalazi se u nadležnosti Komisije *ratione temporis* i iznet je u propisanom šestomesečnom roku.

79. Pitanje raspoloživosti bilo kojeg pravnog leka, u svetlu imuniteta tuženog od zakonskog postupka, je centralno pitanje u ovoj pritužbi. Komisija smatra da ovaj aspekt pritužbe pokreće kompleksna pravna i činjenična pitanja čije utvrđivanje zavisi od ispitivanje merituma. Komisija, stoga, zaključuje da ovaj aspekt pritužbe nije očigledno neosnovan u smislu člana 3.3 Uredbe. Nije utvrđen nijedan drugi razlog za neprihvatljivost.

6. Pravo na adekvatne stambene, zdravstvene i životne standarde

a. Pritužba

80. Podnosioci pritužbe tvrde da je došlo do kršenja raznih odredaba međunarodnih instrumenata ljudskih prava kojima se propisuje adekvatno obezbeđivanje stambenih uslova, zdravstvene zaštite i životnih standarda, između ostalog i člana 25 (1) UDLJP u kojem se navodi da svako ima pravo na standarde življenja koji su adekvatni za zdravlje i dobrobit tog lica i njegove porodice, što uključuje ishranu, odevanje, stanovanje i medicinsku negu i neophodne usluge socijalne službe. Ostale odredbe o zaštiti ljudskih prava za koje se navodi da ih je tuženi prekršio su sledeće: član 11 MSES KP [ICESCR] (životni standardi, ishrana, odevanje i stanovanje), član 12 MSES KP (zdravlje), i član 5 MKUD (stanovanje); dodatne konkretne odredbe koje se odnose na žene iz člana 12 KUDŽ (pristup zdravstvenoj zaštiti i ishrani, posebno u toku trudnoće) i člana 14 KUDŽ (adekvatni standardi života, uključujući stanovanje i sanitarije); dodatne specifične odredbe koje se odnose na decu nalaze se u članu 24 KPD (hrana, voda) i članu 27 KPD (životni standardi, ishrana, odevanje i stanovanje). Podnosioci pritužbe ističu da je kad je reč o stanovanju potrebno prioritet dati socijalnim grupama koje žive u nepovoljnim uslovima, da to pravo važi za sva lica, uključujući IRL i da to pravo ne obuhvata samo stanovanje, nego i bezbednost, mir i dostojanstvo.
81. U ovoj pritužbi se tvrdi da su zbog propusta tuženog da izmesti podnosiocima pritužbe iz kampova zatrovanih olovom i nepreduzimanja pozitivnih mera u cilju poboljšanja zdravstvenih, stambenih i životnih uslova kod romskih IRL koji pod njihovim staranjem, prekršeni standardi minimuma ljudskih prava u pogledu stanovanja, zdravstvene zaštite i adekvatnih životnih standarda.

b. Prihvatljivost ovog aspekta pritužbe

82. Komisija smatra da je svako navodno kršenje ljudskih prava u pogledu stanovanja, zdravlja i adekvatnih životnih standarda vezanih za uslove u kampovima prestalo u trenutku odlaska stanovnika iz kampova. Shodno tome, Komisija smatra da je ovaj aspekt pritužbe neprihvatljiv kad je reč o onim podnosiocima pritužbe koji su napustili kampove pre više od šest meseci od podnošenja pritužbe. Međutim, ostali aspekti pritužbi nekadašnjih stanovnika koji dovode do kontinuiranih povreda ljudskih prava su prihvatljivi. Ovakvo stanje stvari podrazumeva moguće postojanje pozitivnih i tekućih obaveza tuženog prema podnosiocima pritužbe u vezi sa pravima na stanovanje, zdravstvenu zaštitu i adekvatne životne standarde. Komisija napominje da javni organi vlasti mogu, u određenim situacijama, da imaju odgovornost u pogledu kasnijih životnih uslova podnosilaca pritužbe koji su rezultat i posledica prethodnog činjenja ili nečinjenja organa vlasti. Ova vrsta odgovornosti može da bude u vremenskoj nadležnosti tela koje ispituje pritužbu, kao što je Komisija, čak i kad su se te prethodne radnje ili propusti desili van vremenske nadležnosti tog tela (videti ESLJP, *Moldovan protiv Rumunije*, br. 41138/98 i 64320/00, presuda br. 2 od 12. jula 2005, st.104, EKLJP, 2005-VII). Izuzev

specifičnog pitanja uslova u kampovima za bivše stanovnike, Komisija nalazi da je ovaj aspekt pritužbe u njenoj nadležnosti *ratione temporis* i da je iznet u roku od šest meseci.

83. Komisija smatra da ovaj aspekt pritužbe pokreće kompleksna pravna i činjenična pitanja čije utvrđivanje zavisi od ispitivanja merituma. Komisija, stoga, zaključuje da ovaj aspekt pritužbe nije očigledno neosnovan u smislu člana 3.3 Uredbe. Nije utvrđen nijedan drugi razlog za neprihvatljivost.

7. Zabrana diskriminacije u opštem smislu

a. Pritužba

84. Podnosioci pritužbe navode da je romska zajednica izložena direktnoj i institucionalnoj diskriminaciji i da propust tuženog da izmesti Rome iz kampova za IRL zagađenih olovom predstavlja dodatnu manifestaciju ove ustaljene diskriminacije, naročito u okolnostima gde se prema ostalim zajednicama IRL postupalo naklonjenije, te su one brže sklonjene sa opasnih lokacija.

b. Prihvatljivost ovog aspekta pritužbe

85. Zabrana diskriminacije zagarantovana je brojnim međunarodnim instrumentima zaštite ljudskih prava, između ostalog i članom 14 EKLJP, članom 1 Protokola br. 12 EKLJP, članom 2.1 MSGPP, članom 2.2 MSESKP i članovima 2 i 5 MKUD.
86. Ono što podnosioci pritužbe navode nije niz izolovanih ili pojedinačnih primera diskriminacije, već pimer vršenja direktne ili indirektno diskriminacije nad podnosiocima pritužbe, odnosno Romima. Navodi se da se ovakav vid discriminacije ispoljavao u postupcima ili propustima tuženog da ih izmesti u bezbednu sredinu, da im pruži adekvatne informacije o zdravstvenim rizicima sa kojima su bili suočeni i da preduzme korake na poboljšanju njihovih životnih standarda. Navodne povrede prava, kao što su nepoboljšanje uslova u kampovima ili njihovo izmeštanje iz kampa, prestale su da postoje kod bivših stanovnika s njihovim odlaskom iz kampova. Za one podnosioce pritužbe koji su napustili kampove pre više od šest meseci od podnošenja pritužbe, ovaj aspekt pritužbe je, shodno tome, neprihvatljiv jer je iznet posle isteka roka od šest meseci. Međutim, pritužbe bivših stanovnika se odnose i na druge navodne povrede prava, koje su kontinuirane prirode. Ovi navodi uključuju, između ostalog, diskriminativno i kontinuirano neinformisanje svih stanovnika kampova, nekadašnjih i sadašnjih, o zdravstvenim rizicima trovanja olovom kojima su izloženi, kao i kršenje pozitivnih obaveza prema ugroženim manjinama. Sa izuzetkom pritužbe bivših stanovnika u vezi sa diskriminativnom praksom u pogledu uslova u kampovima i propusta tuženog da ih izmesti, Komisija nalazi da je ovaj aspekt pritužbe u njenoj nadležnosti *ratione temporis* i da je iznesen u periodu od šest meseci, kako od strane sadašnjih tako i bivših stanovnika kampova.
87. Komisija smatra da ovaj aspekt pritužbe pokreće kompleksna pravna i činjenična pitanja čije utvrđivanje zavisi od ispitivanja merituma. Komisija, stoga, zaključuje da ovaj aspekt pritužbe nije očigledno neosnovan u smislu člana 3.3 Uredbe. Nije utvrđen nijedan drugi razlog za neprihvatljivost.

8. Zabrana diskriminacije žena

a. Pritužba

88. Pored ostalih navodnih povreda ljudskih prava koje u ovoj stvari podjednako pogađaju podnosiocice pritužbe ženskog pola, podnosioci pritužbe tvrde da je došlo do povrede specifičnih odredaba Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (KUDŽ). Ove odredbe obuhvataju: član 2 (osuda diskriminacije žena), član 3 (obaveza preduzimanja mera u cilju garantovanja jednakosti), član 5 (obaveza preduzimanja mera povodom edukacije porodica u najboljem interesu dece), član 12 (obaveza preduzimanja mera za uklanjanje diskriminacije žena u oblasti zdravstvene nege i za obezbeđivanje odgovarajućih usluga u vezi sa trudnoćom, uključujući besplatne usluge i adekvatnu ishranu).
89. Podnosioci pritužbe tvrde da s obzirom da je tuženi bio upoznat ili je trebalo da bude upoznat sa ozbiljnom opasnošću po živote i zdravlje žrtava trovanja olovom u kampovima i opštim životnim uslovima, i da nije preduzeo pozitivne mere za izmeštanje onih koji su zbog diskriminacije bili ugroženi, da je učinjena povreda relevantnih odredaba KUDŽ. Nadalje se tvrdi, u ime onih podnosilaca pritužbe koji su ili su bili stanovnici kampova Žitkovac, Česmin Lug i Kablare a sad su stanovnici kampa Osterode, da njihov početni smeštaj i dugo zadržavanje u kampovioma za IRL na zemljištu zatrovanom olovom u blizini deponija za toksični otpad i posledični štetni uticaji na njihovo zdravlje predstavljaju povredu člana 12 KUDŽ. Takođe se navodi da su im uslovi u kojima su živeli podnosioci pritužbe onemogućili pravilnu porodičnu edukaciju i pristup zdravstvenim uslugama i informacijama, što je dalje remetilo porodični život, te je time dodatno prekršena KUDŽ. Podnosioci pritužbe naglašavaju da su navodno nemanje adekvatne zdravstvene zaštite, loši životni uslovi i nemanje odgovarajućih medicinskih informacija o pratećim rizicima bili naročito štetni za trudne žene zbog njihove povećane osetljivosti a istovremeno i za njihovu nerođenu decu.

b. Prihvatljivost ovog aspekta pritužbe

90. Dosledno svom ranijem obrazloženju, Komisija nalazi da je ovaj aspekt pritužbe neprihvatljiv u odnosu na one podnosiocice pritužbe ženskog pola koje su napustile kampove pre više od šest meseci od podnošenja pritužbe, ukoliko se pritužba neposredno odnosi na navodnu diskriminativnu praksu ili kršenje obaveza iz KUDŽ od strane tuženog u toku njihovog boravka u kampovima. Međutim, ostali delovi ovog aspekta pritužbe pokreću pitanja kontinuiranih obaveza tuženog i posledične navodne povrede prava zbog nepridržavanja tih obaveza. Sa izuzetkom pritužbi koje su izneli bivše stanovnice kampova, Komisija nalazi da je ovaj aspekt pritužbe u njenoj nadležnosti *ratione temporis* i da je iznesen u roku od šest meseci.
91. Komisija smatra da ovaj aspekt pritužbe pokreće kompleksna pravna i činjenična pitanja čije utvrđivanje zavisi od ispitivanje merituma. Komisija, stoga, zaključuje da ovaj aspekt pritužbe nije očigledno neosnovan u smislu člana 3.3 Uredbe. Nije utvrđen nijedan drugi razlog za neprihvatljivost.

9. Prava dece

a. Pritužba

92. Podnosioci pritužbe navode brojne konkretne povrede Konvencije o pravima deteta (KPD). Oni navode da je prekršen član 2 usled diskriminacije koji je tuženi ispoljio na etničkoj i polnoj osnovi; prekršen je član 3 zato što tuženi u svom delovanju nije uzeo u obzir najbolje interese dece; član 5 je prekršen zato što nisu ispoštovana prava roditelja zbog propusta tuženog da izvesti o rezultatima analize krvi i pruži tačne informacije. Štaviše, prekršen je član 6 zbog one dece koja su preminula, a pravo na razvoj sadržano u članu 6 je uskraćeno kao posledica trajnog mentalnog nedostatka kod dece koja su rođenja sa trovanjem olovom i zbog uskraćivanja lečenja.
93. Podnosioci pritužbe navode povredu člana 16 zbog kršenja prava na zaštitu od napada ili mešanja u privatni i porodični život. Član 19 je navodno prekršen zato što tuženi nije preduzeo mere zaštite dece od fizičkog i mentalnog nasilja, povrede ili zlostavljanja. Zbog propusta tuženog da stvori uslove u kojima dete sa mentalnim ili fizičkim nedostatkom može da uživa potpun i pristojan život uz posebnu negu, podnosioci pritužbe navode povredu člana 23. Navodi se da je tuženi povredio pravo deteta na najviše moguće zdravstvene standarde koji su propisani članom 24 tako što je prestao da obezbeđuje hranu i medicinsku negu, ne uzimanjem u obzir rizika zbog zagađenosti životne sredine i nepružanjem adekvatnih informacija ili potpunim uskraćivanjem informacija. Na kraju, podnosioci pritužbe tvrde da je došlo do povrede člana 27 – prava na adekvatne životne standarde i povrede člana 37 zbog izlaganja dece podnosilaca pritužbe okrutnom, nečovečnom i ponižavajućem postupanju.

b. Prihvatljivost ovog aspekta pritužbe

94. U skladu sa svojim doslednim stavom u ovoj odluci, Komisija isključuje one delove pritužbe koje se odnose na decu koja su bivši stanovnici kampa kao neprihvatljive u meri u kojoj su one vezane za povrede prava koje su se navodno desile u toku njihovog boravka u kampovima pre perioda od šest meseci od dana podnošenja pritužbe. Međutim, Komisija ukazuje na brojne kontinuirane pozitivne obaveze da se deluje u najboljem interesu deteta u svim postupcima vezanim za decu, da se u najvećoj mogućoj meri obezbedi opstanak i razvoj deteta, da se poštuje pravo deteta na najviše moguće standarde zdravstvene zaštite i na ustanove za lečenje bolesti i za rehabilitaciju zdravlja i da se poštuje pravo svakog deteta na standarde življenja koji su adekvatni za fizički, mentalni, duhovni, moralni i socijalni razvoj deteta. Sa izuzetkom specifičnog pitanja uslova u kampovima za decu koja su bivši stanovnici kampa, Komisija nalazi da je ovaj aspekt pritužbe u njenoj nadležnosti *ratione temporis* i da je iznesen u roku od šest meseci, u pogledu dece koja su i sadašnji i bivši stanovnici kampova.
95. Komisija smatra da ovaj aspekt pritužbe pokreće kompleksna pravna i činjenična pitanja čije utvrđivanje zavisi od ispitivanje merituma. Komisija, stoga, zaključuje da ovaj aspekt pritužbe nije očigledno neosnovan u smislu člana 3.3 Uredbe. Nije utvrđen nijedan drugi razlog za neprihvatljivost.

IZ OVIH RAZLOGA,

Komisija, jednoglasno,

- PROGLAŠAVA NEPRIHVATLJIVOM:

- PRITUŽBU PODNETU U IME PODNOSILACA M.J. (BR. 43) I S.G. (BR. 101);
 - PRITUŽBU PODNETU OD STRANE PODNOSILACA M.G. (BR. 88), A.G. (BR. 89) I D.B. (BR. 90);
 - PRITUŽBU U DELU KOJI SE ODNOSI NA SUŠTINSKI ASPEKT PRAVA NA ŽIVOT ZA N.M. (BR. 1) I S.M. (BR. 2), RODITELJA D.M, S.M. (BR. 8), SUPRUGA R.M, I I.I. (BR. 20), SUPRUGE V.S;
 - PRITUŽBU U DELU KOJI SE ODNOSI NA USLOVE U KAMPOVIMA ŽITKOVAC, ČESMIN LUG, KABLARE, OSTERODE I LEPOSAVIĆ ZA ONE PODNOSIOCE PRITUŽBE KOJI NISU VIŠE BILI STANOVNICI OVIH KAMPOVA NA DAN 4. JANUARA 2008;
- PROGLAŠAVA PRIHVATLJIVOM OSTATAK PRITUŽBE.

Džon Dž. RAJAN
izvršni službenik

Marek NOVICKI
predsedavajući